

Handläggare:
Ann-Kristin Sandebjer
och Lena Tengvall
Telefon: 08 508 25 407/408

Till
Socialtjänst- och
arbetsmarknadsnämnden

Funktionshinderinspektörernas Rapport 3: Daglig verksamhet LSS, för döva personer inom stadsdelsnämnderna Bromma, Södermalm samt den dagliga verksamheten för döva i Sensus regi

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden godkänner funktionshinderinspektörernas rapport
2. Granskningsrapporten överlämnas till Bromma och Södermalms stadsdelsnämnder

Gillis Hammar
Förvaltningschef

Fredrik Jurdell
Avdelningschef

Sammanfattning

Funktionshinderinspektörerna för Stockholms stad överlämnar härmed granskningsrapport nummer tre som avser daglig verksamhet för döva personer, enligt LSS, (Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade) belägna i Bromma, på Södermalm samt på Kungsholmen. Verksamheten på Kungsholmen bedrivs i enskild regi genom Sensus. Granskningen har pågått under perioden 2009-12-31-2010-05-31 och har särskilt uppmärksammat brukarnas delaktighet i olika sammanhang. Gemensamt med funktionshinderombudsmannen anordnades ett seminarium på temat *Framgångsfaktorer för delaktighet* med representanter för

olika resursteam riktade till målgruppen. De aktuella verksamheterna ordnar gemensamma träffar på Dövas Hus och varierande aktiviteter enligt program. Brukarna erbjuds även externa praktikplatser, reportagearbeten, delning av lokaltidningen och arbete i verksamhetens affär vilket också bidrar till ökad delaktighet för målgruppen.

Reglering och praxis runt teckenspråkstolkning kan anses vara svårtolkat då flera utredningar på temat genomförts och även konstaterat att det råder oklarheter och även olikheter i landet. I *Teckenspråkutredningen, Socialdepartementets betänkande (SOU 2006:54), Utredning om teckenspråkets ställning*, konstaterades bl.a. att det är svårt att avgöra vad som är landstingens ansvar och vad som är någon annan huvudmans ansvar. Vardagstolkningen regleras i 3 b § första stycket 3, *hälso- och sjukvårdslagen (1982:763, HSL)* men enligt utredaren har landstingen olika principer om vad som faller inom begreppet vardagstolkning och konstaterar att den praxis som förutsatts i propositionen år 1993 ännu inte hade utvecklats.

Inspektörsarbetet bedömdes ej falla inom ramen för vardagstolkning men arbetssättet har anpassats till aktuell målgrupp och behov av teckenspråkstolk, vid alla granskningstillfällen, har styrt planeringen. Kostnader för teckenspråkstolkning kom efterhand att belasta stadens budget vilket medförde en kraftig avgränsning av uppdraget, där boendeformer för döva personer fick utgå ur planen. Konsekvenser blir att granskningen ej kunnat beakta alla aspekter av kvaliteten i insatser riktade till målgruppen

Material har inhämtats genom intervjuer med brukare och chefer, styrdokument och observationer samt fokusgrupper med personalgrupper. Granskningsresultat har återförts och diskuterats med berörda parter och ett fåtal mindre utvecklingsområden men flera goda exempel har lyfts fram. Verksamheterna håller en god kvalitetsnivå med inarbetade rutiner och strukturer som stöd i arbetet. Stor tonvikt är lagd på den visuella och teckenspråkiga miljön vilket ger en bra arbetsmiljö för såväl brukare som personal. Teckentullens DV på Södermalm tilldelades Stockholms stads kvalitetsutmärkelse, där bl. a tydlighet och struktur ingick i motiveringen. De utvecklingsområden som diskuterats med verksamheterna är framtagande av verksamhetsinformation på teckenspråk och en översyn av dokumentationen för att få en samsyn. Två av verksamheterna behöver uppmärksamma barnbetonade begrepp och symboler för att värna om den vuxna profilen i verksamheten.

Bakgrund

Två tjänster som funktionshinderinspektörer inrättades den 2007-10-15 efter beslut i kommunstyrelsen den 2007-05-02. Enligt instruktion för funktionshinderinspektörer (KF/KS 2007:8) ska inspektörernas granskning ha ett generellt brukarperspektiv. Uppgiften är att granska och inspektera stöd och insatser som ges till alla åldersgrupper inom funktionshinderområdet. Inspektörsarbetet avser alla insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och omfattar hela funktionshinderområdet inklusive socialpsykiatri.

Funktionshinderinspektörerna för Stockholm stad överlämnar härmed granskningsrapport nummer tre som avser granskning av daglig verksamhet för döva personer, enligt LSS, inom stadsdelsnämnderna Bromma, Södermalm samt den dagliga verksamheten för döva inom Sensus.

Aktuell granskning

Avgränsning

Granskningen har pågått under perioden 2009-12-31-2010-05-31 och har särskilt uppmärksammat brukarnas delaktighet i olika sammanhang. Uppdraget omfattar daglig verksamhet för döva personer, enligt LSS, (Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade) i stadsdelarna Bromma, Södermalm samt på Kungsholmen. Förutom de tre nu aktuella dagliga verksamheterna, var ursprungsplanen att även granska olika boendeformer för målgruppen döva och dövblinda personer. Avsikten var att fånga en helhetsbild av de insatser som ges till döva personer genom att följa två brukare, från respektive verksamhet, i såväl DV som i sitt boende. Intentionen var att även granska Broder Pehr som är ett boende för dövblinda personer samt gruppen döva personer vid Pilträdet äldreboende.

För att kunna genomföra granskningen var det nödvändigt med stöd i kommunikationen av en eller två teckenspråkstolkare och arbetssättet med oanmälda besök har därmed inte kunnat tillämpas. Tolkcentralen inom Handikapp & Habilitering, (SLL) förmedlar vardagstolkning, vilket innebär: tandläkare och sjukvårdsbesök, myndighetskontakter, begravningar, dop och bröllop, arbetsplatsmöten och fritids- och föreningsverksamhet. Under arbetets gång stod det klart att inspektörernas beställningar på teckenspråktolkning inte bedömdes

ingå i vardagstolkning och alla tolkuppdrag belastades stadens budget. Detta föranledde en avgränsning av uppdraget, till att endast omfatta daglig verksamhet. Inspektörerna har därför inte kunnat utforma granskningen enligt ursprungsplaneringen och ej kunnat beakta alla kvalitetsaspekter i insatser riktade till målgruppen.

Döva personer med utvecklingsstörning löper större risk än andra att inte fullt ut omfattas av samhällets gemenskap och inspektörerna har i granskningsarbetet lagt tonvikten vid brukarnas möjligheter till delaktighet i samhällslivet. Inspektörerna anordnade gemensamt med funktionshinderombudsmannen ett seminarium på temat *Framgångsfaktorer för delaktighet*. Till seminariet bjöds representanter för olika resursteam riktade till målgruppen, Centrum för Lättläst och stadens webb, att medverka. Från staden kom såväl privata som kommunala chefer och handläggare samt företrädare från intresseorganisationer för att delta i seminariet. Seminariet behandlade angelägna frågor kring tillgänglighet och delaktighet ur olika perspektiv.

De granskade verksamheterna

De verksamheter som granskats tar emot brukare från hela Stockholms län och erbjuder en helt teckenspråkig miljö vilket innebär att alla i personalgruppen behärskar teckenspråk. Tonvikten i verksamheterna ligger på den visuella miljön och tydliga strukturer med nedskrivna rutiner för såväl arbetsuppgifter och aktiviteter som fikaraster. Tydligheten skapar en god arbetsmiljö för såväl personal som brukare och kan med fördel fungera som inspiration och goda exempel för verksamheter riktade till andra målgrupper.

Teckensurras dagliga verksamhet

Verksamheten är belägen på Kungsholmen, integrerat i ett hus med andra kontor nära Fridhemsplan, och drivs i Sensus regi. På Teckensurra arbetar sju personal och åtta brukare. Verksamhetsidéen är arbetet och aktiviteter kring den gemensamma hemsidan vilket ger en teamkänsla och naturliga kontakter ute i samhället. Stor vikt läggs vid att ”umgås utifrån individuella förutsättningar, liksom vid mångfaldsperspektivet som beaktar att alla är olika och har något att bidra med när man ingår i en grupp”. Teckensurras verksamhetsidé utgår från tydliga gemensamma mål: ”Att skapa en vanlig arbetsplats i en teckenspråkig miljö och skapa förutsättningar för, med och av brukarna att utveckla kompetensen att använda teckenspråk”. Inspektörerna uppfattar att det råder en jämlik hållning mellan personal och brukare i verksamheten.

Teckentullens dagliga verksamhet, Södermalm

Verksamheten är belägen på Södermalm, i ett avgränsat bostadsområde i Norra Hammarbyhamnen, och drivs på intraprenad. På Teckentullen arbetar fem personal och elva brukare. Arbetsuppgifterna på Teckentullen är av traditionellt slag och individanpassade, det finns ingen huvuduppgift som förenar alla brukarna. Grunden är: ”Vår gemensamma människosyn, alla människors lika värde, där värdeorden *trygghet, kontinuitet, självbestämmande, delaktighet* och *respekt för den enskildes integritet* har en central betydelse”. Teckentullen har en engagerad personalgrupp som värnar om brukarnas bästa genom ett medvetet arbetssätt och systematisk struktur vilket lägger grunden för en god kvalitet.

Tranebergs dagliga verksamhet, Bromma

Verksamheten är belägen vid Tranebergsplan i Bromma, i samma hus som en Vårdcentral, och drivs i stadens regi. På Traneberg arbetar sex personal och tolv brukare. Åtagande för brukare i verksamheten: ”Personer i vår verksamhet känner sig trygga och säkra. Personer i vår verksamhet är delaktiga i utförandet av sin genomförandeplan. Personer i vår verksamhet har möjlighet att vara självständig i sitt arbete.” Tranebergs DV driver en second hand- butik i anslutning till sina lokaler som utgör navet i verksamheten och de tillverkar även varor till butiken. Personalgruppen har en utmaning att möta brukare med varierande och omfattande behov och vi uppfattar att de har kunskap och kompetens i att hantera de situationer som kan uppstå.

Utåtriktade aktiviteter

De aktuella teckenspråkiga verksamheterna ordnar gemensamma träffar på Dövas Hus en eftermiddag varannan vecka och andra veckor planeras andra aktiviteter. Verksamheterna erbjuder bl. a. externa praktikplatser, reportagearbeten, delning av lokaltidningen och arbete i verksamhetens affär, vilket också är positivt ur delaktighetssynpunkt.

Goda exempel

Teckensurras DV erbjuder brukarna schemalagd friskvård en gång i vecka i form av simning på Kronobergsbadet vilket kombinerar fysisk aktivitet och social gemenskap. Som goda exempel vid Teckentullen framstår det strukturerade morgonmötet som hålls av brukarna där de har kognitivt stöd i form av pictogrambilder och foton. Vid Teckentullens DV har de även tagit fram ett arbetssätt kring pausaktiviteter som med fördel skulle kunna användas av andra verksamheter. Tranebergs DV har utformat en checklista för alla led i utformandet av en genomförandeplan vilket är ett bra verktyg för den interna kontrollen.

Utvecklingsområden

Barndomsdöva personer har teckenspråk som sitt första språk och svenska språket som andra språk och saknar den naturliga hållningen till det svenska språket och dess grammatik. Teckenspråkets grammatik är uppbyggt på ett annat sätt vilket vi har sett återspeglas i en del av den dokumentation som vi har tagit del av. Vid återkopplingar har diskussioner förts om vikten av att personalgrupperna hittar arbetsformer för att nå en samsyn vad det gäller dokumentationen.

Teckenspråkig information om verksamheterna saknas helt på de interna hemsidorna men även på stadens webb vilket inspektörerna har lyft som en tillgänglighetsfråga som behöver åtgärdas. Inspektörerna har även, i två av verksamheterna, diskuterat värdet av att undvika barnbetonade inslag som symboler på dörren, utformningen av en hemsida och uttryck som ”kul och kultur” och ”roliga fredagen” för att behålla den vuxna profilen.

Teckenspråk och tolkuppdrag

I *Teckenspråksutredningen, Socialdepartementets betänkande (SOU 2006:54), Utredning om teckenspråkets ställning*, kan utläsas: År 1981 slog riksdagen fast att barndomsdöva måste vara tvåspråkiga för att kunna fungera sinsemellan och ute i samhället. Det innebär att de dels måste behärska sitt visuella/manuella teckenspråk, dels det omgivande samhällets språk, svenskan.

Teckenspråksutredningen kom till efter ett beslut år 2003, med uppgiften att göra en bred översyn av rätten och möjligheterna att använda teckenspråket i olika situationer, t ex kultur- och medier, utbildning, arbetslivet och som förtroendevald. I slutbetänkandet år 2006 konstaterades bl.a. att teckenspråkigas behov av tolk för vardagstolkning inte blir fullt ut tillgodosett.

Kartläggningen visade också att det är svårt att avgöra vad som är landstingens ansvar och vad som är någon annan huvudmans ansvar. Vardagstolkningen regleras i 3 b § första stycket 3, *hälso- och sjukvårdslagen* (1982:763, HSL) men enligt utredaren har landstingen olika principer om vad som faller inom begreppet vardagstolkning och konstaterar att den praxis som förutsatts i propositionen år 1993 ännu inte hade utvecklats. Vidare ansåg utredaren att systemet för vem som ska betala för tolk kan vara svårt att begripa när det gäller olika ansvarsområden. Ett av utredningens många förslag var att Socialstyrelsen borde få i uppdrag att tydliggöra vad som ingår i vardagstolkning. Utredningen föreslog att Socialstyrelsen skulle ta fram en handbok med regler för vardagstolkning som kan användas av tolkanvändare och tolkcentralernas personal.

I Socialstyrelsens rapport 2008-126-118, om landstingets ansvar för tolk till döva, dövblinda och hörselskadade, föreslås att det tillsätts en offentlig utredning med uppgift att se över hela systemet med tolk till döva m.fl. grupper. Inriktningen bör vara att skapa ett mer förenklat, samordnat och överskådligt system som kan ge lika förutsättningar oavsett var i landet man bor, menar utredaren.

Utredningen hänvisar även till de handikappolitiska målen: en samhällsgemenskap med *mångfald* som grund, att samhället utformas så att människor med funktionshinder i alla åldrar blir *fullt delaktiga* i samhällslivet, *jämlikhet i levnadsvillkor* för flickor och pojkar samt kvinnor och män med funktionshinder.

Utredningarna redovisar otydligheter och praktiska svårigheter för den enskilde i samband med olika teckentolkuppdrag och kostnadsansvar. Utifrån inspektörernas erfarenhet, i samband med det aktuella granskningsuppdraget, framstår det att tillämpningen av regler för vardagstolkning och teckentolksuppdrag måste förtydligas för att öka tillgänglighet och delaktighet för målgruppen.

Tolkcentralen, som förmedlar vardagstolkning, tar inte önskemål om speciella tolkar, utan hänvisar till turordning och upphandlingsrutiner och menar att alla tolkar ska vara lika kompetenta. När det gäller tolkning som beställs av en myndighet går det bra att välja den tolk som önskas, då andra regler gäller. Inspektörerna menar att det går stick i stäv mot brukarinflytande och självbestämmande. På så sätt även i motsats till annan utveckling i samhället, där valfrihet och brukarperspektiv framhålls i alla sammanhang.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Inspektörernas granskningsarbete är härmed slutfört och granskningsrapporten överlämnas till Bromma och Södermalms stadsdelsnämnder samt Sensus. De viktigaste synpunkterna och slutsatserna från granskningsarbetet kommer att redovisas i en årsrapport som behandlas av KF/KS.

Bilagor

1. Funktionshinderinspektörernas granskningsrapport 3